

ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

25

Ἁγίου Ἰννοκεντίου
Μόσχας

Η ΠΝΟΗ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ
ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Ὁ ἅγιος Ἰννοκέντιος (Βενιαμίνωφ, 1797-1879), εἶ-
ναι μιὰ λαμπρή ἱεραποστολική καὶ ἀρχιερα-
τική μορφή τῆς ρωσικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἀ-
φοῦ ἀφιέρωσε σαράντα πέντε ὁλόκληρα χρόνια τῆς ἐ-
πίγειας ζωῆς του στὸν εὐαγγελισμό τῶν εἰδωλολατρι-
κῶν ἐθνοτήτων τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς –τά δεκαεπτὰ ὡς
ιερέας (1823-1840) καὶ τὰ εἴκοσι ὀκτὼ ὡς ἐπίσκοπος
Καμτσάτσκας, Κουρίλων καὶ Ἀλεουτίων Νήσων (1840-
1868)–, ἀνῆλθε στὸν μητροπολιτικό θρόνο τῆς Μό-
σχας (1868), ὅπου παρέμεινε ὡς τὴν ὀσιακή κοίμησή
του, τὸ 1879, ἐπιτελώντας ἓνα μεγαλόπνοο καὶ ἐντυ-
πωσιακὸ ποιμαντικὸ ἔργο. Τὸ 1977 ἀνακηρύχθηκε ἐ-
πίσημα ἅγιος ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου
Μόσχας.

Ἀνάμεσα στὰ συγγραφικὰ πονήματα τοῦ ἀγίου
Ἰννοκεντίου περιλαμβάνεται καὶ τὸ μικρὸ ἀλλὰ περί-
φημο ἔργο του «Υπόδειξη τοῦ δρόμου πρὸς τὴ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν». Τὸ βιβλίο αὐτό, μιὰ συνοπτικὴ
ὀρθόδοξη κατήχηση, γνώρισε καταπληκτικὴ ἐπιτυχία.
Στὴ Ρωσία, ὡς τὸ 1917, ἔφτασε τίς 47 ἐκδόσεις. Στά
ἐλληνικά ἔχουν γίνεи, ἀπὸ τὸ 1843 μέχρι σήμερα, του-
λάχιστον πέντε διαφορετικὲς μεταφράσεις του, ὀρι-
σμένες ἀπ' αὐτές μέ ἐπανειλημμένες ἐκδόσεις.

Στὸ τεῦχος τοῦτο τῆς «Φωνῆς τῶν Πατέρων» ἐκδί-
δουμε, σέ νεοελληνικὴ ἀπόδοση, τὸ τέταρτο μέρος τοῦ
βιβλίου, πού ἀναφέρεται στὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Βασισμέ-
νος στὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ θεόσοφος
Ἱεράρχης, ἀπαντᾷ σέ τρία βασικά ἐρωτήματα: α) Τί
εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· β) πότε καὶ ποιοί Τὸ ἀπο-
κτοῦν· γ) πῶς μποροῦμε νὰ Τὸ ἀποκτήσουμε κι ἐμεῖς.

Ἡ πνοή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

α'. Τί εἶναι τό Ἅγιο Πνεῦμα καί τί δίνει στόν ἄνθρωπο.

Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ὁ Θεός, τό τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, παντοδύναμο ὅπως ὁ Πατέρας καί ὁ Υἱός. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ζωογονεῖ, ἐμψυχώνει καί ἐνδυναμώνει τά πλάσματα. Αὐτό δίνει στά ζῶα τή ζωή, στούς ἀνθρώπους τό νοῦ καί στούς χριστιανούς τήν ἀνώτερη ζωή, τήν πνευματική. Αὐτό φωτίζει τόν ἄνθρωπο καί τόν δοθηáει νά μπεῖ στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τό Ἅγιο Πνεῦμα δίνεται στόν καθένα μας ὄχι σύμφωνα μέ τήν ἀξία τῶν καλῶν ἔργων του, ἀλλά δωρεάν, σύμφωνα μέ τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, γιά τή σωτηρία του.

Στή συνέχεια θά δοῦμε τί χαρίζει στόν ἄνθρωπο τό Ἅγιο Πνεῦμα.

1. Ὅταν κατοικήσει μέσα στόν ἄνθρωπο τό Ἅγιο Πνεῦμα, τοῦ δίνει πίστη καί φωτισμό. Χωρίς Αὐτό, κανείς δέν μπορεῖ νά ἔχει ἀληθινή καί ζωντανή πίστη. Χωρίς τό φωτισμό Του, καί ὁ πῶ σοφός καί μορφωμένος ἄνθρωπος εἶναι ὁλότελα τυφλός ὡς πρός τά ἔργα τοῦ Θεοῦ καί τήν κτίση Του. Ἀπεναντίας, τό Ἅγιο Πνεῦμα μπορεῖ νά φωτίσει ἐσωτερικά καί τόν πῶ ἀμόρφωτο καί ἀπλοϊκό ἄνθρωπο, νά τοῦ ἀποκαλύψει ἄμεσα τά ἔργα τοῦ Θεοῦ καί νά τοῦ προσφέρει τή γλυκεῖα γεύση τῆς βασιλείας Του. Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει μέσα του τό Ἅγιο Πνεῦμα,

αίσθάνεται στήν ψυχή του ένα άσυνήθιστο φῶς, πού τοῦ ἦταν ὁλότελα άγνωστο μέχρι τότε.

2. Τό Ἅγιο Πνεῦμα γεννάει στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου τήν ἀληθινή ἀγάπη. Ἡ ἀληθινή ἀγάπη εἶναι σάν μιά καθαρή φωτιά, μιά πηγή θερμότητας, πού ζεσταίνει τήν καρδιά. Εἶναι μιά ρίζα, πού βλαστάνει μέσα στήν καρδιά ὅλα τά καλά ἔργα. Γιά τόν ἄνθρωπο πού ἔχει ζωογονηθεῖ ἀπό τήν ἀληθινή ἀγάπη, τίποτα δέν εἶναι δύσκολο, φοβερό ἢ ἀδύνατο. Γι' αὐτόν κανένας νόμος δέν εἶναι βαρὺς, καμιά ἐντολή δέν εἶναι ἀνεφάρμοστη. Ὅλα τοῦ εἶναι εὐκόλα.

Ἡ πίστη καί ἡ ἀγάπη, πού χαρίζει στόν ἄνθρωπο τό Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι τόσο μεγάλα καί δυνατά ὅπλα στά χέρια του, πού, ἂν τά ἔχει, μπορεῖ εὐκόλα, ἄνετα, μέ χαρά καί γαλήνη νά βαδίσει τό δρόμο πού δάδισε ὁ Χριστός.

3. Τό Ἅγιο Πνεῦμα δίνει ἀκόμα στόν ἄνθρωπο δύναμη, γιά ν' ἀντιστέκεται στοὺς πειρασμούς τοῦ κόσμου. Ἔτσι, χρησιμοποιεῖ δέβαια τά ἐπίγεια ἀγαθά, ἀλλά σάν περαστικός ταξιδιώτης, χωρίς νά κολλάει σ' αὐτά τήν καρδιά του. Ἀντίθετα, ὁ ἄνθρωπος πού δέν ἔχει μέσα του τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὅσο μορφωμένος καί ἔξυπνος κι ἂν εἶναι, μένει πάντα δοῦλος καί αἰχμάλωτος τοῦ κόσμου.

4. Τό Ἅγιο Πνεῦμα δίνει στόν ἄνθρωπο καί σοφία. Αὐτό τό βλέπουμε κατεξοχήν στοὺς ἁγίους ἀποστόλους, πού, πρὶν λάβουν τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἦταν ἀγράμματοι καί ἀπλοϊκοί ἄνθρωποι, ὕστερα ὅμως κανεῖς δέν μπορούσε ν' ἀντισταθεῖ στή σοφία καί τή δύναμη τοῦ λόγου τους.

Τό Ἅγιο Πνεῦμα χαρίζει σοφία ὄχι μόνο στά λόγια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί στίς πράξεις του. Ἔτσι, λ.χ., ἐκεῖνος πού ἔχει μέσα του τό Πνεῦμα, πάντα θά βρεῖ τό χρόνο καί τόν τρόπο νά φροντίσει γιά τή σωτηρία του, ἀκόμα καί μέσα στό θόρυβο τοῦ κόσμου.

5. Τό "Αγιο Πνεῦμα χαρίζει τήν ἀληθινή χαρά, τήν καρδιακή εὐτυχία καί τήν ἀσάλευτη εἰρήνη. Ὁ ἄνθρωπος πού δέν ἔχει μέσα του τό "Αγιο Πνεῦμα, ποτέ δέν μπορεῖ νά χαρεῖ ἀληθινά, νά εὐχαριστηθεῖ καθαρά, νά νιώσει τήν εἰρήνη πού γλυκαίνει τήν ψυχή. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάπου-κάπου χαίρεται. Μά ἡ χαρά του εἶναι στιγμιαία καί ὄχι καθαρή. Κάπου-κάπου διασκεδάζει. Μά οἱ διασκεδάσεις του εἶναι πάντα κενές, ἀνούσιες, καί μετά ἀπ' αὐτές τόν κυριεύει μιᾶ ἀκόμα μεγαλύτερη στενοχώρια. Κάπου-κάπου εἶναι ἥρεμος. Μά ἡ ἡρεμία του δέν εἶναι ἡ πνευματική εἰρήνη, εἶναι νάρκη τῆς ψυχῆς. Καί ἀλίμονο σ' ἐκεῖνον πού δέν προσπαθεῖ καί δέν θέλει νά ξυπνήσει ἀπ' αὐτή τή νάρκη!

6. Τό "Αγιο Πνεῦμα δίνει καί τήν ἀληθινή ταπείνωση. Ὁ ἄνθρωπος, ἀκόμα καί ὁ πιό γνωστικός, δέν μπορεῖ νά γνωρίσει τόν ἑαυτό του ὅσο πρέπει, ἂν δέν ἔχει μέσα του τό "Αγιο Πνεῦμα. Γιατί χωρίς τή θεία βοήθεια, δέν μπορεῖ νά δεῖ τήν πραγματική κατάσταση τῆς ψυχῆς του. "Αν εἶναι τίμιος καί κάνει κανένα καλό στούς συνανθρώπους του, νομίζει πώς εἶναι δίκαιος – ἤ καί, σέ σύγκριση μέ τούς ἄλλους, τέλειος – καί πώς δέν τοῦ χρειάζεται τίποτ' ἄλλο!

Τό "Αγιο Πνεῦμα, ὅταν κατοικήσει μέσα μας, μᾶς ἀποκαλύπτει ὅλη τήν ἐσωτερική μας φτώχεια καί ἀδυναμία. Καί ἀνάμεσα στίς ἀρετές μας, προβάλλει ὅλες τίς ἀμαρτίες μας, τήν ἀμέλειά μας, τήν ἀδιαφορία μας γιά τή σωτηρία τῶν ἄλλων, τήν ιδιοτέλειά μας ἀκόμα καί ἐκεῖ πού φαινόμαστε μεγαλόψυχοι, τήν παχυλή φιλαυτία μας ἀκόμα καί ἐκεῖ πού ποτέ δέν τήν ὑποπτευόμασταν. Κοντολογίς, τό "Αγιο Πνεῦμα μᾶς τά δείχνει ὅλα, ὅπως πραγματικά εἶναι. Καί τότε ἀρχίζουμε ν' ἀποκτᾶμε τήν ἀληθινή ταπείνωση. Τότε ἀρχίζουμε νά χάνουμε τήν ἐμπιστοσύνη μας στίς δικές μας δυνάμεις καί ἀρετές. Τότε ἀρχίζουμε νά θεωροῦμε

τόν ἑαυτό μας χειρότερο ἀπό τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Καί ταπεινωμένοι μπροστά στόν Ἰησοῦ Χριστό, ἀρχίζουμε νά μετανοοῦμε εἰλικρινά καί νά ἐλπίζουμε μόνο σ' Ἐκεῖνον.

7. Τό Ἅγιο Πνεῦμα μᾶς διδάσκει, τέλος, τήν ἀληθινή προσευχή. Κανένας δέν μπορεῖ νά κάνει προσευχή πραγματικά εὐάρεστη στό Θεό, πρὶν λάβει τό Ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί ἂν ἀρχίσει νά προσεύχεται, χωρίς νά ἔχει μέσα του τό Ἅγιο Πνεῦμα, θά δεῖ τό νοῦ του νά μήν μπορεῖ νά συγκεντρωθεῖ. Ἐπιπλέον, δέν γνωρίζει, ὅπως πρέπει, οὔτε τόν ἑαυτό του οὔτε τίς ἀνάγκες του οὔτε τί νά ζητήσῃ οὔτε πῶς νά τό ζητήσῃ ἀπό τό Θεό. Καλά-καλά δέν ξέρεῖ οὔτε τί εἶναι ὁ Θεός. Ὅποιος, ὅμως, ἔχει μέσα του τό Ἅγιο Πνεῦμα, γνωρίζει τό Θεό, βλέπει ὅτι Αὐτός εἶναι ὁ Πατέρας του καί ξέρεῖ πῶς νά Τόν πλησιάσῃ, πῶς νά Τόν παρακαλέσῃ καί τί νά Τοῦ ζητήσῃ. Οἱ σκέψεις του στήν προσευχή εἶναι εὐτακτες, καθαρές, προσηλωμένες μόνο στόν Κύριο. Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος μπορεῖ μέ τήν προσευχή του νά πετύχῃ τά πάντα, ἀκόμα καί δυνά νά μετακινήσῃ.

Νά, λοιπόν, τί χαρίζει τό Ἅγιο Πνεῦμα σ' ἐκεῖνον πού Τό ἔχει λάβει. Βλέπετε ὅτι, χωρίς τή βοήθεια καί τή συνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ἀδύνατον ὄχι μόνο νά μποῦμε στήν οὐράνια βασιλεία, ἀλλά κι ἓνα δῆμα νά κάνουμε στό δρόμο πού ὁδηγεῖ ἐκεῖ. Γι' αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο νά ποθοῦμε καί νά ζητᾶμε τό Ἅγιο Πνεῦμα· εἶναι ἀπαραίτητο νά Τό ἀποκτήσουμε καί νά Τό ἔχουμε πάντα μέσα μας, ὅπως Τό εἶχαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι.

6'. Πότε καί ποιοί ἀποκτοῦν τό Ἅγιο Πνεῦμα.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶπε: «Ὁ ἄνεμος πνέει ὅπου θέλει· ἀκοῦς τή βοή του, ἀλλά δέν ξέρεις ἀπό ποῦ ἔρχεται καί ποῦ πηγαίνει. Ἔτσι συμβαίνει καί μέ καθέναν πού γεννιέ-

ται από τό Πνεῦμα» (Ίω. 3:8). Τά λόγια αὐτά σημαίνουν, ὅτι τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν καρδιά μας μποροῦμε νά τήν ἀκούσουμε, νά τήν αἰσθανθοῦμε καί νά τήν ἀντιληφθοῦμε, ἀλλά δέν μποροῦμε ποτέ νά προσδιορίσουμε ἀπό πρὶν τήν περίσταση καί τήν ὥρα πού θά μᾶς ἐπισκεφθεῖ. Βλέπουμε πῶς οἱ ἀπόστολοι ἔλαβαν τό Ἅγιο Πνεῦμα σέ στιγμές πού δέν τό περίμεναν. Μόνο ἡ ἐπίσημη κατάβαση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τοὺς εἶχε προαναγγελεῖ, καί πραγματοποιήθηκε τήν προκαθορισμένη μέρα στὸν προκαθορισμένο τόπο· καί τότε, ὅμως, δέν ἔλαβαν τό Πνεῦμα σάν ἀνταμοιβή γιὰ προσωπικά τους κατορθώματα, ἀλλά δωρεάν, χάρις στήν πίστη καί τήν ἐλπίδα τους. Ἡ ὁμόψυχη προσευχή, στήν ὁποία ἦταν ἀφοσιωμένοι ἀπὸ τήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου ὡς τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δέν ἦταν τόσο τό μέσο, γιὰ νά πάρουν τό Πνεῦμα, ὅσο μιά προετοιμασία γι' αὐτό τό γεγονός.

Κανένας, ἐπομένως, δέν μπορεῖ νά ξέρει ποιὰ στιγμή καί μέ ποιό τρόπο θά λάβει τά δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιατί τά δῶρα δίνονται ἀπροσδόκητα, ὅποτε καί σ' ὅποιον θέλει ὁ δωρητής. Γι' αὐτό κάνουν μεγάλο λάθος, ὅσοι περιμένουν νά λάβουν τό Ἅγιο Πνεῦμα μέ συγκεκριμένο τρόπο καί σέ συγκεκριμένη ὥρα. Ὅσοι, μάλιστα, ἐπινοοῦν δικά τους μέσα γιὰ τό σκοπὸ αὐτό, ὅχι μόνο δέν πρόκειται νά λάβουν τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλά παίρνουν ἐπάνω τους καί μιά φοδερή ἁμαρτία.

Πρὶν μιλήσουμε γιὰ τό πῶς μποροῦμε ν' ἀποκτήσουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα, πρέπει νά τονίσουμε ὅτι Αὐτό δίνεται μόνο στοὺς ἀληθινὰ πιστοὺς. Καί ἀληθινὰ πιστὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ὁμολογεῖ σωστά τήν ἁγία ὁρθόδοξη πίστη, χωρὶς καμιά πρόσθεση ἢ ἀφαίρεση ἢ ἀλλοίωση, ὅπως μᾶς τήν παρέδωσαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καί ὅπως τή διατύπωσαν καί τήν ἐπικύρωσαν οἱ ἅγιοι πατέρες στίς Οἰκουμενικές Συνόδους. Κάθε ἀμφιβολία ἢ σόφισμα σέ θέματα πί-

στεως εἶναι ἀνυπακοή. Καί ὁ ἀνυπάκουος δέν μπορεῖ ποτέ νά γίνει ναός καί κατοικητήριο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

γ'. Πῶς μπορούμε ν' ἀποκτήσουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα.

Τά γνωστά καί ἀποτελεσματικά μέσα γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῶν ἱερῶν Γραφῶν καί τήν πείρα τῶν μεγάλων ἀγίων, εἶναι τά ἑξῆς:

1. Ἡ καθαρή καρδιά καί τό ἀγνό σῶμα.
2. Ἡ ταπεινοφροσύνη.
3. Ἡ ὑπακοή στή φωνή τοῦ Θεοῦ.
4. Ἡ προσευχή.
5. Ἡ καθημερινή αὐταπάρνηση.
6. Ἡ ἀνάγνωση καί ἀκρόαση τῆς Ἁγίας Γραφῆς.
7. Τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας καί κατεξοχήν ἡ θεία κοινωνία.

Κάθε πιστή ψυχή μπορεῖ νά γεμίσει μέ Ἅγιο Πνεῦμα, ἄν καθαριστεῖ ἀπό τήν ἁμαρτία, ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή φιλαυτία καί ἐλευθερωθεῖ ἀπό τήν ὑπερηφάνεια. Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι πάντα ὀλόγυρά μας καί ἐπιθυμεῖ νά μπεῖ μέσα μας. Ἀλλά οἱ κακές μας πράξεις μᾶς περιβάλλουν σάν ἰσχυρό πέτρινο τεῖχος καί τ' ἁμαρτήματά μας σάν ἄγριοι φρουροί. Τό διώχνουν μακριά μας καί δέν Τό ἀφήνουν νά μᾶς πλησιάσει.

Κάθε ἁμαρτία διώχνει τό Ἅγιο Πνεῦμα. Πιό μισητές, ὅμως, Τοῦ εἶναι ἀπό τίς σωματικές ἢ πορνεία καί ἀπό τίς ψυχικές ἢ ὑπερηφάνεια. Τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ τέλεια καθαρότητα, δέν μπορεῖ ποτέ νά κατοικήσει σέ ἄνθρωπο μολυσμένο μέ ἁμαρτίες. Πῶς νά μείνει στήν καρδιά μας, ὅταν αὕτη εἶναι γεμάτη μέ μέριμνες, ἐπιθυμίες καί πάθη;

Ἄς δοῦμε, λοιπόν, πιό ἀναλυτικά τά μέσα γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

1. Ἄν θέλουμε νά μή χάσουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα, πού

πήραμε στό βάπτισμα, ἤ, ἂν τό χάσαμε, νά Τό ἀποκτήσουμε πάλι, ὀφείλουμε νά ἔχουμε καρδιά καθαρή καί σῶμα ἁγνό, ἀμόλυντο δηλαδή ἀπό κάθε σαρκική ἁμαρτία.

Καρδιά καί σῶμα πρέπει νά εἶναι ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καί σ' ὅποιον ἔχει καθαρή καρδιά καί ἀμόλυντο σῶμα, τό Ἅγιο Πνεῦμα θά μπεῖ καί θά κυριεύει τήν ψυχή του. Φτάνει νά μήν ἔχει ἀποθέσει ὁ ἄνθρωπος αὐτός τήν ἐλπίδα του στά καλά του ἔργα καί νά μήν καυχιέται γι' αὐτά, νά μή νομίζει δηλαδή ὅτι δικαιοματικά πρέπει νά λάβει τά δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σάν ἀμοιβή πού τοῦ χρωστάει ὁ Θεός.

Ἄν ἐσύ εἶχες τήν ἀτυχία νά κηλιδώσεις τήν καρδιά σου καί νά φθείρεις τό σῶμα σου μέ τήν ἁμαρτία, ἀγωνίσου νά καθαριστεῖς μέ τή μετάνοια. Πάψε ν' ἁμαρτάνεις, μετανόησε μέ συντριβή καί ἄρχισε νά ζεῖς μέ περισσότερη προσοχή. Ἐτσι θ' ἀξιωθεῖς ν' ἀπολαύσεις τό Ἅγιο Πνεῦμα.

2. Ἐνα ἀπό τά πιό σίγουρα μέσα γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη.

Ἐστω κι ἂν εἶσαι ἄνθρωπος τίμιος, καλός, δίκαιος καί σπλαχνικός, ἔστω κι ἂν τηρεῖς ὅλες τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, νά θεωρεῖς παντοτινά τόν ἑαυτό σου σάν ἕναν ἀνάξιο δοῦλο Του, σάν ἕνα ἐργαλεῖο στά χέρια Του, ἐργαλεῖο μέ τό ὁποῖο Ἐκεῖνος ἐνεργεῖ. Ἄλλωστε, φτάνει μιὰ πιό προσεκτική ματιά στά καλά μας ἔργα, ἀκόμα καί στίς μεγαλύτερες ἀρετές μας, γιά νά δοῦμε πόσο λίγο ἀξίζουν νά λέγονται χριστιανικές ἀρετές. Πόσες φορές, λ.χ., δίνουμε ἐλεημοσύνη, ἂν ὄχι ἀπό ματαιοδοξία καί φιλαντία, ὅπως δὲ ποτε ὅμως ἀπό ἰδιοτέλεια, σάν τοκογλύφοι, ἐλπίζοντας δηλαδή ὅτι γιά ἕνα νόμισμα πού δώσαμε στόν φτωχό, θά πάρουμε ἀπό τό Θεό ἑκατό ἢ χίλια;

Ταπεινοφροσύνη εἶναι καί κάτι ἄλλο, τό νά ὑπομένεις καρτερικά καί ἀγόγγυστα ὅλες τίς θλίψεις, λύπες καί δυ-

συχίες, θεωρώντας τες σάν τιμωρία για τίς ἁμαρτίες σου. Νά μή λές, “Ἀλίμονο στή συμφορά μου!”, ἀλλά “Καί λίγα εἶναι τοῦτα για τίς ἁμαρτίες μου!”. Καί νά ζητᾷς ἀπό τό Θεό, ὅχι τόσο νά σέ ἀπαλλάξει ἀπό τίς δοκιμασίες, ὅσο νά σοῦ δώσει δύναμη για νά τίς ὑπομένεις.

3. Τό Ἅγιο Πνεῦμα μποροῦμε νά Τό ἀποκτήσουμε ἐπίσης μέ τήν ὑπακοή στή φωνή τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεός μιλάει πολύ καθαρά, μέ τρόπο σαφή καί κατανοητό. Ἔτσι μποροῦμε ν’ ἀκοῦμε τή φωνή του σέ κάθε τόπο καί χρόνο καί περίσταση. Φτάνει μόνο νά ἔχουμε αὐτιά για ν’ ἀκοῦμε. Εἶσαι λ.χ., δυστυχισμένος; Σέ ἀδίκησε κάποιος; Πέθανε ἓνας συγγενής σου; Εἶσαι ἄρρωστος, λυπημένος ἢ μελαγχολικός χωρίς καμιά φανερό αἰτία, ὅπως συμβαίνει συχνά σέ ὅλους μας; Σ’ ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις μπορεῖς ν’ ἀκούσεις τή φωνή τοῦ Θεοῦ, πού σοῦ λέει νά συνέλθεις καί, ἀντί νά στηρίζεσαι στούς ἀνθρώπους ἢ νά ζητᾷς παρηγοριά στίς διασκεδάσεις καί τά ξεφαντώματα, νά γυρίσεις μετανοημένος σ’ Αὐτόν, νά ζητήσεις παρηγοριά καί βοήθεια μόνο ἀπ’ Αὐτόν.

Ἄν πάλι καλοπερνᾷς, ἄν ἔχεις ἄφθονα ἀγαθά καί καμιάν ἀνάγκη, ἄν οἱ ὑποθέσεις σου ὅλες ἐξελίσσονται θετικά, ἄν δέν γνωρίζεις πόνο καί θλίψη, ἀλλά μόνο χαρά, καί μάλιστα χαρά πνευματική, ὅλα τοῦτα εἶναι τοῦ Θεοῦ φωνή, πού σέ παρακινεῖ ν’ ἀγαπᾷς μ’ ὅλη σου τήν καρδιά τόν Εὐεργέτη σου, νά Τόν εὐχαριστεῖς μ’ ὅλη σου τή δύναμη καί νά μήν ξεχνᾷς, ὅταν ἀπολαμβάνεις τ’ ἀγαθά αὐτοῦ τοῦ κόσμου, νά βοηθᾷς καί τούς δικούς Του ἄσημους ἀδελφούς, δηλαδή τούς φτωχοῦς. Νά μήν ξεχνᾷς ἀκόμα, πώς τά ἀληθινά ἀγαθά καί ἡ αἰώνια χαρά βρίσκονται στόν οὐρανό καί προέρχονται ἀπ’ Αὐτόν πού εἶναι ἡ πηγὴ κάθε ἀγαθοῦ καί κάθε χαρᾶς.

Ἄν εἶναι παρανομία ἡ περιφρόνηση ἑνός ἐπίγειου ἄρχοντα, πόσο μεγαλύτερη ἁμαρτία εἶναι ἡ περιφρόνηση τοῦ

οὐράνιου Βασιλιᾶ! "Αν δέν προσέξουμε, μπορεῖ ὁ Θεός, μετὰ τίς ἀναρίθμητες ὀχλήσεις καί τίς ἐπανελημμένες προσκλήσεις Του, νά μᾶς ἐγκαταλείψει σάν πεισματάρικα παιδιά. Θά μᾶς ἀφήσει τότε νά κάνουμε ὅ,τι θέλουμε. Ἄλλά μετὰ ἀπ' αὐτό ὁ νοῦς μας λίγο-λίγο θά σκοτιστεῖ τόσο πολύ, ὥστε καί οἱ φοβερότερες ἀκόμη ἁμαρτίες δέν θά μᾶς φαίνονται παρὰ ἀναπόφευκτες ἀδυναμίες τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς μας. "Οσο, λοιπόν, ὠφέλιμο καί σωτήριο εἶναι τό ν' ἀκοῦμε τή φωνή τοῦ Θεοῦ, τόσο ἐπικίνδυνο καί καταστροφικό εἶναι τό νά μήν τῆς δίνουμε σημασία.

4. Τό "Αγιο Πνεῦμα Τό παίρνουμε ἀκόμα μέ τήν π ρ ο - σ ε υ χή . Εἶναι ὁ πιό ἀπλός καί ἀποτελεσματικός τρόπος, πού μπορεῖ νά τόν χρησιμοποιεῖ ὁ καθένας μας ὁποιαδήποτε ὥρα.

"Οπως γνωρίζουμε, ἡ προσευχή εἶναι ἐξωτερική καί ἐσωτερική. "Οποῖος προσεύχεται κάνοντας γονυκλισίες, κάνει ἐξωτερική προσευχή. Καί ὁποῖος μέ τό νοῦ καί τήν καρδιά του ἀπευθύνεται στό Θεό πασχίζοντας νά Τόν ἔχει ἀκατάπαυστα στό λογισμό του, κάνει ἐσωτερική προσευχή.

"Ολοι ξέρετε ποιός ἀπό τούς δύο αὐτούς τρόπους προσευχῆς εἶναι ὁ πιό καλός, ὁ πιό καρποφόρος, ὁ πιό εὐάρεστος στόν Κύριο. Ξέρετε, ἐπίσης, ὅτι μπορούμε νά προσευχήμαστε παντοῦ καί πάντοτε, ἀκόμα καί τότε πού μᾶς καταβάλλει ἡ ἁμαρτία. Μποροῦμε νά προσευχήμαστε καί ὅταν δουλεύουμε καί ὅταν ξεκουραζόμαστε, τίς γιορτές καί τίς καθημερινές, ὄρθιοι, καθιστοί ἢ ξαπλωμένοι.

Ἐδῶ χρειάζεται νά σᾶς πῶ μόνο, ὅτι, μολοντί ἡ ἐσωτερική προσευχή εἶναι τό πιό ἰσχυρό μέσο γιά τήν ἀπόκτηση τῆς θείας χάριτος, δέν πρέπει ν' ἀφήνουμε καί τήν ἐξωτερική προσευχή, καί μάλιστα τήν κοινή θεία λατρεία. Πολλοί λένε: "Γιατί νά πάω στήν ἐκκλησία; Μπορῶ καί στό σπίτι νά προσευχηθῶ. Ἐκεῖ περισσότερο ἁμαρτάνεις παρὰ προσεύχεσαι". Ἀλλά τί τούς κάνει, νομίζετε, νά μιλοῦν

ἔτσι; Ἡ καλή τους γνώση ἢ ἡ ὀρθή τους κρίση; Καθόλου! Ἀπεναντίας, ἡ τεμπελιά καί ὁ ἐγωισμός τους. Εἶναι ἀλήθεια, βέβαια, ὅτι μερικές φορές συμβαίνει, δυστυχῶς, νά εἴμαστε μέσα στήν ἐκκλησία καί ν' ἀμαρτάνουμε. Αὐτό, ὅμως, δέν γίνεται ἐπειδὴ ἤρθαμε στήν ἐκκλησία, μά ἐπειδὴ ἤρθαμε μέ διάθεση ἀκατάλληλη, ὄχι γιά νά προσευχηθοῦμε, μά γιά ἄλλα! Καί γιά νά πεισθεῖτε, κοιτάξτε ἐκείνους πού, μέ τίς παραπάνω προφάσεις, δέν ἔρχονται στήν ἐκκλησία. Μήπως προσεύχονται στό σπίτι τους; Κάθε ἄλλο!

Εἶπαμε πρὶν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού δέν ἔχει μέσα του τό "Ἅγιο Πνεῦμα, δέν μπορεῖ νά προσευχηθεῖ ἀληθινά. Πράγματι, γιά νά προσευχηθεῖ κανεῖς ὅπως πρέπει, χρειάζεται πολὺ κόπος, μεγάλος ἀγώνας. Δέν εἶναι δυνατόν ἀμέσως ἢ ἔστω σέ σύντομο χρονικό διάστημα νά κατευθύνει τό νοῦ καί τήν καρδιά του στό Θεό. Ἀλλά, ὅμως, τί ἀποκτιέται στόν κόσμο τοῦτο εὐκόλα, γρήγορα καί ἄκοπα; Ποιά τέχνη, ποιά ἐπιστήμη, ποιά πνευματική παρηγοριά; Γι' αὐτό νά προσεύχεσαι. Ἀκόμα κι ἂν στήν προσευχή σου βλέπεις πολὺ κόπο καί καμιά εὐχαρίστηση, νά προσεύχεσαι μέ ἐπιμέλεια καί ζῆλο. Νά συνηθίζεις τόν ἑαυτό σου στήν προσευχή καί τή συνομιλία μέ τό Θεό. Νά προσπαθεῖς, ὅσο μπορεῖς, νά συμμαζεῦεις καί νά ἐλέγχεις τίς σκορπισμένες σου σκέψεις. "Ετσι, σιγά-σιγά, ἡ προσευχή σου θά γίνεται ὅλο καί πιό εὐκόλη. Θ' ἀρχίσεις κι ἐσύ νά αἰσθάνεσαι μιά γλυκεῖα παρηγοριά. Καί ἂν κάνεις εἰλικρινή προσπάθεια, τό "Ἅγιο Πνεῦμα, βλέποντας τήν ἀγωνιστικότητά σου καί τή γνησιότητα τοῦ πόθου σου, γρήγορα θά σέ βοηθήσει. Καί ἀφοῦ μπεῖ μέσα σου, θά σοῦ διδάξει τήν ἀληθινή προσευχή.

Ὁ Θεός μᾶς ζητάει νά προσευχόμαστε ἀδιάκοπα (Α' Θεσσ. 5:17). Πολλοί λένε: "Πῶς εἶναι δυνατό νά προσευχόμαστε ἀδιάκοπα, ἀφοῦ ζοῦμε στόν κόσμο;" Ἀν ἀσχοληθοῦμε μόνο μέ τήν προσευχή, πότε θά ἐκπληρώσουμε τίς ὑποχρεώσεις μας καί θ' ἀσχοληθοῦμε μέ τίς δουλειές μας;".

Δέν μπορούμε, βέβαια, νά κάνουμε αδιάλειπτη προσευχή έξωτερικά, νά στεκόμαστε δηλαδή πάντοτε σέ στάση προσευχής, γιατί πρέπει καί νά δουλέψουμε καί πολλές άλλες ανάγκες μας νά ικανοποιήσουμε. "Όποιος, όμως, συναισθάνεται τήν έσωτερική του φτώχεια, δέν θά πάψει νά προσεύχεται, ὅ,τι κι ἄν κάνει. "Όποιος θερμά ποθεῖ νά μπεῖ στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, θά βρεῖ τήν εὐκαιρία καί τό χρόνο νά προσεύχεται, τόσο έσωτερικά ὅσο καί έξωτερικά. Ἀκόμα κι ὅταν ἐργάζεται βαριά καί ἀκατάπαυστα, θά βρεῖ καιρό νά μιλήσει στό Θεό. Δέν βρίσκει καιρό νά προσευχηθεῖ μόνο ἐκεῖνος πού δέν θέλει νά προσευχηθεῖ.

Μερικοί πιστεύουν ὅτι προσευχή μπορεῖ νά γίνεται μόνο ἀπό διβλία. Καλό εἶναι, βέβαια, ἄν μπορεῖς, νά ἱκετεύεις καί νά δοξολογεῖς τό Θεό μέ τά λόγια τῶν ψαλμῶν καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Ἄν, ὅμως, εἶσαι ἀγράμματος, τότε φτάνει νά μάθεις τίς κυριότερες προσευχές, μέ πρώτη τήν Κυριακή προσευχή, δηλαδή τό «Πάτερ ἡμῶν». Σ' αὐτή τήν προσευχή, πού μᾶς τήν παρέδωσε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ἀναφέρονται ὅλες οἱ ἀνάγκες μας. Ἄν, πάλι, οἱ περιστάσεις δέν ἐπιτρέπουν νά προσευχηθεῖς γιά ἀρκετή ὥρα, τότε λέγε μερικές ἀπλές καί σύντομες προσευχές, ὅπως, «Κύριε, ἐλέησον», «Θεέ μου, βοήθησέ με», «Κύριε, συγχώρεσέ με», «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν».

5. Ἐνας ἀπό τούς ἁγίους πατέρες εἶπε: "Ἄν θέλεις ἡ προσευχή σου ν' ἀνεβεῖ κατευθείαν στό Θεό, δῶσε της δύο φτερά, τή νηστεία καί τήν ἐλεημοσύνη". Κυρίως μ' αὐτές τίς δύο πρακτικές ἀρετές πραγματοποιεῖται ἡ καθημερινή αὐταπάρνηση.

Νηστεία γενικά καί γιά κάθε ἄνθρωπο εἶναι ἡ ἐγκράτεια καί ὁ αὐστηρός μετριασμός στή χρήση τῆς τροφῆς.

Σκοπός τῆς νηστείας εἶναι νά ταπεινώσει καί νά ἐλαφρύνει τό σῶμα, κάνοντάς το ἔτσι πιό ὑπάκουο στήν ψυχή.

Γιατί ένα χορτάτο και παχύσαρκο σῶμα ζητάει εύκολίες και άνέσεις, μᾶς κάνει ράθυμους και δέν μᾶς αφήνει νά συλλογιζόμαστε τό Θεό. Δένει τήν ψυχή, τήν πνίγει, τήν κάνει ὅ,τι θέλει.

Ἄλλά νηστεύοντας σωματικά, πρέπει συνάμα νά νηστεύεις και ψυχικά: Νά φυλᾷς τή γλώσσα σου ἀπό κάθε κακό ἢ ἀνώφελο λόγο. Νά κυριαρχεῖς στίς ἐπιθυμίες σου. Νά ξεριζώνεις τά πάθη σου.

Ὅσο γιά τήν ἐλεημοσύνη, ἐμεῖς συνήθως ὀνομάζουμε ἔτσι τή βοήθεια πού δίνουμε στούς φτωχούς. Δέν εἶναι, ὅμως, μόνο αὕτη. Ἐλεημοσύνη εἶναι κάθε πράξη ἀγάπης και εὐσπλαχνίας: Νά δώσει κανεῖς τροφή στόν πεινασμένο, νά δώσει νερό στόν διψασμένο, νά ντύσει τόν γυμνό, νά ἐπισκεφθεῖ τόν ἄρρωστο και τόν φυλακισμένο, νά φιλοξενήσει τόν ἄστεγο, νά περιθάλψει τό ὀρφανό κ.λπ.

Ἄλλά γιά νά εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη σου ἀληθινή, ὅλα αὐτά πρέπει νά τά κάνεις χωρίς νά καυχέσαι, χωρίς νά ζητᾷς τόν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων και τήν εὐγνωμοσύνη ἐκείνων πού εὐεργετεῖς.

6. Ἐνας ἄλλος τρόπος, μέ τόν ὁποῖο μποροῦμε νά πάρουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ἡ ἀ ν ά γ ν ω - σ η και ἀ κ ρ ό α σ η τ ῆ ς Ἑ ἁ γ ί α ς Γ ρ α φ ῆ ς.

Ἡ Ἑ ἁ γ ί α Γ ρ α φ ῆ εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο ἕνα θησαυροφυλάκιο, ἀπ' ὅπου μπορεῖ νά ἀντλήσει φῶς και ζωή· φῶς, πού φωτίζει και σοφίζει, και ζωή, πού ζωογονεῖ και παρηγορεῖ και εὐφραίνει. Ἡ Ἑ ἁ γ ί α Γ ρ α φ ῆ εἶναι ἕνα ἀπό τά πολυτιμότερα δῶρα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, μιά μεγάλη εὐεργεσία, ἀπό τήν ὁποία ὁ καθένας μπορεῖ νά ὠφεληθεῖ, φτάνει μόνο νά τό θελήσει. Ἡ Ἑ ἁ γ ί α Γ ρ α φ ῆ εἶναι ἡ θεία σοφία, μιά σοφία τόσο θαυμαστή και ἐξαιρετική, πού μπορεῖ νά τήν κατανοήσει ὁ πιό ἀπλός κι ἀγράμματος ἄνθρωπος. Γι' αὐτό ἀκριβῶς πολλοί ἀπλοί ἄνθρωποι, διαβάζοντας ἡ ἀκούγοντας τήν Ἑ ἁ γ ί α Γ ρ α φ ῆ, ἔγιναν εὐσεβεῖς και

έλαβαν τό "Αγιο Πνεῦμα, ἐνῶ ἀπεναντίας ἄλλοι, καί μάλιστα μορφωμένοι, μελετώντας την, πλανήθηκαν καί χάθηκαν. Αὐτό ἐγινε, γιατί οἱ πρῶτοι τή διάβαζαν μέ ἀπλότητα καρδιάς, χωρίς ὀρθολογιστικά ψιλλολογήματα, ἐπιδιώκοντας νά πλουτίσουν ὄχι σέ γνώση ἀνθρώπινη, ἀλλά σέ χάρη καί δύναμη καί Πνεῦμα Θεοῦ, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι, νομίζοντας πώς εἶναι σοφοί καί πώς τά ξέρουν ὅλα, ζητοῦσαν στή Γραφή ὄχι τή δύναμη καί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τή σοφία τοῦ κόσμου.

7. Τό "Αγιο Πνεῦμα Τό ἀποκτοῦμε, τέλος, μέ τή συμμετοχή στά ἱερά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας καί κατεξοχήν μέ τή θεία κοινωνία.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶπε: «Ὅποιος τρώει τή σάρκα μου καί πίνει τό αἷμα μου, εἶναι ἐνωμένος μαζί μου κι ἐγώ μαζί του. Αὐτός ἔχει ζωή παντοτινή. Καί ἐγώ θά τόν ἀναστήσω τήν ἔσχατη ἡμέρα» (πρὸ βλ. Ἰω. 6:56, 54). Ὅποιος, δηλαδή, ἄξια κοινωνεῖ τά ἅγια μυστήρια, ἐνώνεται μέ τόν Κύριο. Καί ὁποιος μέ ἀληθινή μετάνοια, καθαρή καρδιά, θεῖο φόβο καί ἀκράδαντη πίστη παίρνει τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Κυρίου, παίρνει συνάμα καί τό "Αγιο Πνεῦμα, πού, μπαίνοντας στόν ἄνθρωπο, τόν ἐτοιμάζει νά δεχτεῖ καί τόν Ἰησοῦ Χριστό καί τό Θεό Πατέρα, νά γίνεи δηλαδή ναός καί κατοικητήριο τοῦ ἀληθινοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἀπεναντίας, ὁποιος κοινωνεῖ τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Κυρίου ἀνάξια, μέ ψυχή ἀκάθαρτη, μέ καρδιά γεμάτη κακία, ἐκδικητικότητα καί μίσος, ὄχι μόνο δέν παίρνει τό "Αγιο Πνεῦμα, ἀλλά γίνεται προδότης, ὅπως ὁ Ἰούδας, καί σταυρώνει τό Χριστό γι' ἄλλη μιὰ φορά.

Τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτούς πού ἄξια τό μεταλαβαίνουν, εἶναι τό φάρμακο πού θεραπεύει κάθε ἀσθένεια καί κάθε ἀδυναμία. Καί ποιός ἀπό μᾶς εἶναι σέ κατάσταση τέλειαις ὑγείας; Ποιός δέν χρειάζεται θεραπεία, ἀνακούφιση καί παρηγοριά;

Τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ τροφή μας στό δρόμο πρὸς τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μπορεῖ ποτέ νά ξεκινήσει κανεὶς γιὰ μεγάλη καὶ κοπιαστική πορεία χωρίς τροφή;

Τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁρατό ἁγιαστικό μέσο, πού μᾶς τό κληροδότησε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καί μᾶς τό ἄφησε γιὰ τόν ἁγιασμό μας. Ποιὸς δέν θά ἤθελε νά γίνεи μέτοχος σέ μιὰ τέτοια κληρονομιά καί ν' ἁγιαστεῖ;

Μὴν ἀμελεῖτε, λοιπόν, νά πλησιάζετε στό Ποτήριο τῆς ζωῆς. Ἀλλά νά πλησιάζετε μέ φόβο Θεοῦ καί πίστη. Ὁποῖος ἀρνεῖται ἢ ἀμελεῖ νά κοινωνήσῃ, δέν ἀγαπάει τό Χριστό, γι' αὐτό οὔτε τό Ἅγιο Πνεῦμα θά λάβῃ οὔτε στήν οὐράνια βασιλεία θά μπεῖ.

Αὐτά, λοιπόν, εἶναι τά μέσα, μέ τά ὁποῖα μπορούμε ν' ἀποκτήσουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα: καθαρὴ καρδιά καί ἀγνή ζωή, ταπεινοφροσύνη, ὑπακοή στή φωνή τοῦ Θεοῦ, προσευχή, αὐταπάρνηση, μελέτη τῶν ἱερῶν διδλίων, θεία κοινωνία.

Τό καθένα ἀπ' αὐτά τά μέσα ἀρκεῖ, βέβαια, καί μόνο του γιὰ νά μᾶς χαρίσῃ τό Ἅγιο Πνεῦμα. Μά εἶναι πιό καλό καί πιό ἀποτελεσματικό νά τά χρησιμοποιοῦμε ὅλα μαζί. Τότε, χωρίς καμιάν ἀμφιβολία, θά λάβουμε τό Ἅγιο Πνεῦμα. Καί θά γίνουμε ἅγιοι!

Τελειώνοντας, πρέπει νά ποῦμε, ὅτι, ἂν κάποιος ἀξιωθεῖ νά λάβῃ τό Ἅγιο Πνεῦμα καί στή συνέχεια πέσει σέ ἁμαρτία, Τό διώχνει ἀπό μέσα του. Καί τότε, ὅμως, ἂς μὴν ἀπελπιστεῖ, ἂς μὴ νομίσει ὅτι χάθηκαν ὅλα. Ὅσο πιό γρήγορα μπορεῖ, ἂς προσπέσει στό Θεό μέ θερμὴ, μέ μετάνοια, μέ προσευχή. Καί τό Ἅγιο Πνεῦμα θά ἐπιστρέψῃ μέσα του.

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ